

Быкова Н.В., Банар А.В.

Черновицкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета

ФОРМИРОВАНИЕ И ЭФФЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АКТИВОВ АГРОПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация

Исследованы основные принципы формирования и использования активов агропромышленных предприятий. Определены эффективные пути развития активов агропромышленных предприятий в современных условиях.

Ключевые слова: активы, основные средства, оборотные средства, запасы, ликвидность.

Bykova N.V., Banar H.V.

Chernivtsi Trade and Economic Institute of
Kyiv National Trade and Economic University

FORMATION AND EFFECTIVE USE DIRECTIONS AGRICULTURAL ASSETS ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS

Summary

In article analyses the basic principles of the use assets and agro-industries. In article determine the effectiveness of the development into the agro-industries assets in modern conditions.

Keywords: assets, fixed assets, current assets, inventories, liquidity.

УДК 338.001.36

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ РИЗИКУ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Быкова Н.В., Мороз Ю.Ю.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглядаються сучасні підходи до оцінки та управління ризиками ймовірності банкрутства на вітчизняних будівельних підприємствах. Запропоновано засади мінімізації ризику ймовірності банкрутства на підприємствах досліджуваної галузі.

Ключові слова: ризик, банкрутство, активи, прибуток, власний капітал.

Постановка проблеми. В умовах глобалізаційних перетворень для економіки України характерні динамічність і суперечливість ринкових перетворень. Для ринкового господарства характерними є зміни економічної ситуації, посилення чи послаблення конкурентної боротьби або спади ділової активності та низка інших факторів невизначеності. В цих умовах без врахування чиннику ризику в підприємницькій діяльності обійтися просто неможливо. Успіх підприємств залежить від того, наскільки правильно вони будуть орієнтуватися у цій складній обстановці, як точно зможуть передбачити і врахувати появу негативних факторів, що ведуть до втрат. При цьому завдання підприємства полягає не в уникненні ризику взагалі, а в передбаченні, оцінці і зведенні його негативних наслідків до мінімального рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження зарубіжних і вітчизняних учених показують, що в сучасних цивілізаційних процесах важливого значення набувають правильна постановка цілей і вміння передбачувати зміни в навколишньому середовищі. Окремі теоретичні питання цих проблем висвітлюються в працях відомих уче-

них Д. Аакера, І. Ансоффа, І. Бланка, В. Буянова, О. Градова, В. Герасимчука, П. Дойля, П. Друкера, О. Дубрової, С. Клименка, Е. Короткова, Б. Кузіна, М. Лакусти, Р. Мертона, І. Мазура, Г. Мінцберга, М. Портера, А. Рекитара, Д. Стрижакова, Г. Токаренко, А. Томпсона, В. Федоренко та ін., огляд яких наводить на висновок, що розвиткові кризових явищ на мікрорівні може протидіяти стратегічне прогнозування та своєчасна переорієнтація цілей залежно від тенденцій зовнішніх і внутрішніх чинників.

Виділення невирішених проблем. Далеко не всі аспекти процесу оцінки та мінімізації ризиків у підприємницькій діяльності України достатньо з'ясовані щодо глибини і обґрунтованості, що й викликає потребу їх подальшої розробки.

Мета статті полягає в розрахунку економічного ризику в діяльності деяких підприємств будівельної промисловості м. Чернівців та надання практичних рекомендацій щодо оцінки економічного ризику для підвищення соціально-економічної ефективності діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Проблема управління ризиком існує в будь-якому секторі госпо-

дарювання починаючи від сільського господарства, промисловості і закінчуючи торгівлею та фінансуванням закладів. В статті пропонується методика оцінки та управління інтегральним ризиком підприємств будівельної галузі міста Чернівців. Дана методика задовольняє запити малих та середніх промислових підприємств і не вимагає великих фінансових капіталовкладень.

Оцінка інтегрального ризику підприємства проводиться в два етапи: експрес-аналіз стану справ на підприємстві та безпосередньо оцінка інтегрального ризику [1].

Перший етап вимагає проведення тематичної бесіди з керівником підприємства. Це дозволить оцінити ступінь зацікавленості керівництва в рішенні проблем, пов'язаних з дією ризиків. Після того пропонується провести анкетування начальників та робітників всіх ключових підрозділів підприємства. Перелік питань слід підбирати відповідно до спеціалізації зацікавленої служби. Якщо інтерв'ювання громіздке, то його слід замінити анкетуванням [2].

Другий етап інтегральної оцінки ризику підприємства поділяється на три підетапи [1]: розрахунок показників вірогідності банкрутства; визначення загальної «бета»; оцінка вартості підприємства з урахуванням фактору ризику.

Причиною виділення оцінки вірогідності банкрутства на першому підетапі полягає в тому, що використання однієї з методик прогнозування банкрутства підприємства дозволить дослідити ті підприємства, керівникам яких перш за все варто провести комплекс заходів щодо виведення підприємства з кризи [3].

Другий підетап заснований на принципах моделі САРМ і АРТ. Показникам, які характеризують і оцінюють ступінь загрози підприємницького ризику є величина «загальна бета». Методику розрахунку та аналізу загальної бети поділяють на чотири етапи [1]: концептуальний; підготовчий; розрахунок «часткових бет»; розрахунок та аналіз загальної бети.

Завдання концептуального процесу полягає в тому, щоб визначити мінімальний набір підприємств та індикаторів, які дозволяють комплексно оцінити ступінь чутливості підприємства до ризику. Так, в якості індикаторів чутливості підприємства до ризику нами запропоновано: необоротні активи, виручка від реалізації, частка собівартості у виручці, рентабельність власного капіталу, коефіцієнт поточної ліквідності.

Нижче наведемо запропоновану методику розрахунку на прикладі аналізу ряду крупних підприємств будівельної промисловості міста Чернівців.

Завдання підготовчого процесу полягає в зборі та систематизації поточних даних, а також у формуванні допоміжних таблиць. Джерелом поточних даних служить бухгалтерська звітність підприємств. Основною допоміжною таблицею виступає таблиця розмірів активів підприємства. В якості характеристики структури активів визначено відношення величини активів підприємства (табл. 1) до суми активів всіх досліджуваних підприємств за поточний період (a_{ij}). Розрахунок здійснюється за наступною формулою:

$$a_{ij} = \frac{Ak_{ij}}{\sum_{i=1}^k Ak_{ij}} \quad [1], \quad (1)$$

де Ak_{ij} – активи і-го підприємства в j -й період.

Таблиця 1

Активи досліджуваних підприємств, тис. грн.

№ п/п	Підприємство	2011	2012	2013
1.	ВАТ «Чернівецький цегельний завод»	4778,3	5850,1	6919,2
2.	ТДВ «ПМК-76»	4606,3	6152,3	6167,8
3.	ТОВ «Будторгоінвест»	2248,2	2833,5	5636,0
4.	ТОВ «ТАІС»	604,0	709,0	774,1
5.	Разом	12236,8	15544,9	19497,1

Після того формуємо відповідну таблицю структури активів (табл. 2).

Таблиця 2

Структура активів підприємств будівельної галузі м. Чернівців

№ п/п	Підприємство	2011	2012	2013
1.	ВАТ «Чернівецький цегельний завод»	0,3905	0,3763	0,3549
2.	ТДВ «ПМК-76»	0,3764	0,3958	0,3163
3.	ТОВ «Будторгоінвест»	0,1837	0,1823	0,2891
4.	ТОВ «ТАІС»	0,0494	0,0456	0,0397
5.	Разом	1	1	1

За результатами реалізації підготовчого етапу здійснюється розрахунок часткових бет.

Послідовність розрахунку показника «часткова бета» наступна: визначення середніх значень індикатора для кожного конкретного підприємства і по галузі в цілому; розрахунок варіації середніх по галузі значень індикатора; розрахунок коваріації середніх значень індикатора по підприємству і середніх значень індикатора по галузі в цілому; розрахунок бета-показника.

Проілюструємо розрахунок часткових бет на прикладі визначення бети прибутку. В якості вихідних даних виступають: балансовий прибуток підприємства (таблиця 3), об'єм власного капіталу та об'єм активів підприємства (Ak_{ij}).

Таблиця 3

Обсяги власного капіталу підприємств будівельної галузі м. Чернівців, тис. грн.

Підприємство	2011	2012	2013
ВАТ «Чернівецький цегельний завод»	3929,8	5063,6	6197,9
ТДВ «ПМК-76»	129,7	529,7	1275,7
ТОВ «Будторгоінвест»	2115,6	1807,4	3689,1
ТОВ «ТАІС»	254,5	255,6	265,3
Разом	6429,6	7656,3	11428,0

Послідовність розрахунку бети прибутку наступна: розраховуємо відношення балансового прибутку до об'єму власного капіталу для кожного підприємства (R_{ij}) та формуємо відповідну таблицю (табл. 4); визначається – середнє значення за всі періоди спостереження значень по кожному підприємству шляхом визначення середньоарифметичної за формулою:

$$Rc_i = \frac{\sum_{i=1}^n R_{ij}}{n} \quad [1], \quad (2)$$

де R_{ij} – відношення балансового прибутку до об'єму власного капіталу i -го підприємства в j -му періоді;

Таблиця 4

Відношення обсягу прибутку до оподаткування до обсягу власного капіталу підприємства

Підприємство	2011	2012	2013	R_{ci}
БАТ «Чернівецький цегельний завод»	0,344	0,359	0,295	0,3329
ТДВ «ПМК-76»	-16,000	-2,874	1,057	-5,9389
ТОВ «Будторгоінвест»	-0,004	-0,131	0,004	-0,0434
ТОВ «ТАІС»	0,037	0,009	0,049	0,0316

3. за періодами визначається R_{m_j} – середнє значення по ринку значення R_{ij} за формулою:

$$R_{m_j} = \frac{\sum_{i=1}^k (R_{ij} * a_{ij})}{k} \quad [3], \quad (3)$$

Результати розрахунків наведені в табл. 5.

Таблиця 5

Визначення середніх на ринку показників

Підприємство	Rij * aij		
	2011	2012	2013
БАТ «Чернівецький цегельний завод»	0,1344	0,1351	0,1048
БАТ «ПМК-76»	-6,0229	-1,1373	0,3343
ТОВ «Будторгоінвест»	-0,0007	-0,0239	0,0013
ТОВ «ТАІС»	0,0018	0,0004	0,0019
Разом	-5,8873	-1,0256	0,4423

4. визначається середнє значення (RM) за всі періоди спостереження значення R_{m_j} . Формула розрахунку має наступний вигляд [3]:

$$RM = \frac{\sum_{j=1}^n R_{m_j}}{n} = \frac{-5,8873 + (-1,0256) + 0,4423}{3} = -2,1569 \quad (4)$$

5. розраховуємо варіацію $Var(D_{cm_j})$ за формулою [3]:

$$Var(R_{m_j}) = \frac{\sum_{j=1}^n (R_{m_j} - RM)^2}{n}, \quad (5)$$

$$Var(R_{m_j}) = \frac{(-5,8873 + 2,1569)^2 + (-1,0256 + 2,1569)^2 + (0,4423 + 2,1569)^2}{3} = 7,3173;$$

6. розраховуємо коваріацію $Cov(R_{ij}, R_{mj})$ по кожному підприємству за формулою:

$$Cov(R_{ij}, R_{mj}) = \frac{\sum_{i=1}^n (R_{m_j} - RM)(R_{ij} - R_{ci})}{n} \quad [3]; \quad (6)$$

7. розраховується бета прибутку (β_p) для кожного підприємства шляхом ділення його коваріації $Cov(R_{ij}, R_{mj})$ на варіацію $Var(R_{m_j})$.

Загальна формула розрахунку бети собівартості має наступний вигляд:

$$\beta_p = \frac{Cov(R_{ij}, R_{mj})}{Var(R_{m_j})} \quad [3], \quad (7)$$

Результати розрахунків наведені в табл. 6.

За аналогічною методикою, але з невеликими виправленнями в залежності від характеру та особливостей індикатора визначаються інші часткові бета. За результатами розрахунку запропонованих часткових бет здійснюється розрахунок загальної бети (β_f), формула розрахунку загальної бети має наступний вигляд:

$$\beta_f = \beta_p + \beta_c + \beta_v + \beta_k + \beta_a \quad [1], \quad (8)$$

де β_f – загальна бета, β_p – бета прибутку, β_c – бета собівартості, β_v – бета виручки від реалізації, β_k – бета коефіцієнта поточної ліквідності, β_a – бета активів.

Результати розрахунків наведені в таблиці 7.

На заключному етапі оцінки отриманих результатів, а також вибір оптимальних управлінських рішень пропонується здійснити за допомогою матриці стратегій управління ризиком.

Матриця складається із чотирьох квадратів, кожен з яких визначає напрямок стратегічних рішень підприємства (рис. 1).

Перший квадрат характеризує високе значення показника ризику і нижче середньо ринкового темпу зростання виручки. В даному випадку керівництву підприємства необхідно прийняти рішення про застосування методу локалізації ризику. Тобто, необхідно виявити «вузькі» місця роботи та по можливості виділити їх зі складу підприємства або ж сформувати центри відповідальності.

Другий квадрат характеризує низьке значення ризику, але й низьке значення середньо ринкового темпу зростання виручки від реалізації. У даному

Таблиця 6

Розрахунок показника «часткова бета прибутку»

Підприємство	(Rmj - RM) * (Rij - Rci)			Коваріація	Часткова бета прибутку
	2011	2012	2013		
БАТ «Чернівецький цегельний завод»	0,0260	0,0600	-0,0849	0,0004	0,00005
ТДВ «ПМК-76»	38,8966	3,1254	17,4272	19,8164	2,70814
ТОВ «Будторгоінвест»	0,0856	-0,1866	0,1031	0,0007	0,00010
ТОВ «ТАІС»	0,0106	-0,0480	0,0375	0,00001	0,00000

Таблиця 7

Показники «загальна бета» та «часткові бети»

№ п/п	Назва підприємства	Бета прибутку	Бета собівартості	Бета виручки	Бета КПЛ	Бета активів	Загальна бета
1	БАТ «Чернівецький цегельний завод»	0,00005	0,00003	0,00009	0,01078	0,00005	0,00220
2	ТДВ «ПМК-76»	2,70814	2,60580	2,57077	1,78563	2,68726	2,47152
3	ТОВ «Будторгоінвест»	0,00010	0,00070	0,00090	0,20190	0,00070	0,04086
4	ТОВ «ТАІС»	0,00000	0,00064	0,00104	0,00115	0,00001	0,00057

випадку рекомендується використовувати методи компенсації ризику. А тому впровадження на підприємстві стратегічного планування.

Третій квадрат характеризує низьке значення ризику бізнесу і високі показники темпу зростання виручки від реалізації. Це означає, що не дивлячись на достатню ризикованість бізнесу, підприємство ефективно розвивається. Дана ситуація потребує прийняття рішень керівництва пов'язаних із розділенням ризику.

Четвертий квадрат характеризує високе значення темпів зростання виручки і високий рівень ризику. В даному випадку керівництву підприємства дозволено не приймати участі в авантюрих проектах, сподіваючись на високі прибутки і діяти навмання. Відповідно, варіантами стратегічних дій мають бути: відмова від ненадійних партнерів, відмова від ризикованих проектів, страхування господарських ризиків, пошук гарантів.

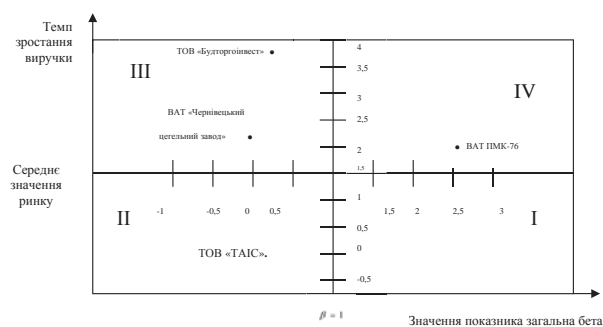

Рис. 1. Матриця позиціонування підприємств за рівнем ризику

Всі досліджувані підприємства розмістилися у трьох квадратах, причому два з них у третьому, одне – у четвертому та одне – у другому.

ТОВ «ТАІС», яке попало у другий квадрат, необхідно, в першу чергу, створити маркетингову службу, активізувати діяльність заводуючючі нові ринки збуту та утримуючи попередні.

ВАТ «Чернівецький цегельний завод» та ТОВ «Будторгоінвест», які попали у третій квадрат, можна охарактеризувати як кращих за мінімальним ступенем впливу ризику на господарську діяльність, також за темпами зростання виручки. Цим підприємствам рекомендується не впустити свої лідируючі позиції. Володіючи відповідним запасом потужності вони мають можливість вибірково підходити до пропозицій майбутнього розвитку бізнесу.

ТДВ «ПМК-76», яке попало у четвертий квадрат, необхідно впровадити стратегічне плануван-

ня, створити маркетингову службу, а також відмовитися від ненадійних та ризикових проектів.

Висновки і пропозиції. Проаналізувавши діяльність деяких вітчизняних будівельних підприємств необхідно сказати, що проблеми використання поширених у західних країнах методів нейтралізації підприємницьких ризиків на будівельних підприємствах обумовлені як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками: кризовими явищами в усіх галузях економіки України; нерозвиненістю ринкових інститутів: фондових, товарних бірж, страхових компаній; інерційністю мислення управлінського персоналу підприємств, неготовністю до стрімкого перебігу змін; некваліфікованістю, недосвідченістю управлінського персоналу підприємств; нечесністю окремих підприємців.

Для кожного підприємства існує своє співвідношення зовнішніх і внутрішніх чинників. До останніх відносяться: наявність і використання ресурсів, принципи діяльності, стратегія підприємства, незрозуміння з боку менеджерів походження негативних тенденцій у внутрішньому стані підприємства, їх обумовленості внутрішніми чи зовнішніми чинниками. Необхідно вивчати досвід країн з розвинутою ринковою економікою, щоб підприємства могли протистояти негативним тенденціям, змінюючи внутрішні процеси або застосовуючи попереджувальні заходи на підставі постійного моніторингу основних компонентів зовнішнього середовища та визначення своїх нових цілей.

У працях зарубіжних вчених висловлюється думка, що конкретними причинами банкрутства частіше є недостатній рівень кваліфікації керівництва, а економічний спад, який також негативно впливає на галузь або на підприємство, відіграє другорядну роль. Тому пропонується ідентифікувати найважливіші чинники за допомогою сучасних методів, визначити їх причинно-наслідкові зв'язки з негативними тенденціями у функціонуванні підприємств, а також здійснювати діагностику можливих відхилень від цілей функціонування не за показниками, що оцінюють фактичний стан явищ на підприємствах, а попереджувальну – на підставі їх прогнозу. Прогнозування і рання діагностика дозволяють своєчасно розробити систему заходів для нейтралізації негативного впливу чинників на відхилення від цілей.

Отже, здійснення діагностики економічного стану підприємств на підставі оцінки фактичних невідповідностей, відхилень, вразливих точок, як це пропонується в дослідженні, дає можливість застосувати попереджувальні заходи для зменшення ризику розвитку симптомів кризи, покращити процес управління підприємством, виявивши при цьому перспективні напрямки розвитку.

Список літератури:

1. Стрижаков Д.В. Оценка риска как часть стратегического управления предприятием / Д.В. Стрижаков, Е.Н. Стрижакова // Финансовый менеджмент. – 2006. – № 6. – С. 5-14
2. Токаренко Г.С. Методы управления рисками в компании / Г.С. Токаренко. // Финансовый менеджмент. – 2006. – № 4. – С. 129-143
3. Клименко С. М., Дуброва О.С. Обгрунтування господарських рішень та оцінка ризиків / С. М. Клименко, О.С. Дуброва. – К.: КНЕУ, 2005.
4. Токаренко Г.С. Методы оценки рисков / Г.С. Токаренко. // Финансовый менеджмент. – 2006. – № 6. – С. 129-143

Быкова Н.В., Мороз Ю.Ю.

Черновицкий торгово-экономический институт

Киевского национального торгово-экономического университета

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОЦЕНКИ РИСКА ВЕРОЯТНОСТИ БАНКРОТСТВА НА ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация

В статье рассматриваются современные подходы к оценке и управлению рисками вероятности банкротства на украинских строительных предприятиях. Предложено пути минимизации риска вероятности банкротства на предприятиях исследуемой отрасли.

Ключевые слова: риск, банкротство, активы, прибыль, собственный капитал.

Bykova N.V., Moroz J.J.

Chernivtsi Trade and Economic Institute of

Kyiv National Trade and Economic University

TOPICAL PROBLEMS RISK ASSESSMENT PROBABILITY OF BANKRUPTCY IN DOMESTIC ENTERPRISES

Summary

The article analyses modern approaches to the appraisal and management risks on the Ukrainian enterprises of building industry. Fundamentals of the minimization risks on the enterprises of building industry have been proposed.

Keywords: risk, bankruptcy, assets, profit, equity.

УДК 657

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «НЕОБОРОТНІ АКТИВИ»

Будник А.М., Лега О.В.

Полтавська державна аграрна академія

Досліджуються джерела зародження и розвиток поняття «необоротні активи» як у бухгалтерському обліку, так і в економічній теорії взагалі. Наводиться розуміння терміну представниками української і західних шкіл бухгалтерського обліку.

Ключові слова: необоротні активи, основний капітал, бухгалтерський облік, економічна теорія.

Постановка проблеми та виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблеми обліку необоротних активів займають значне місце в економічних дослідженнях. Не повністю досліджені питання економічної сутності необоротних активів, зокрема зв'язок бухгалтерської науки та економічної теорії для визначення історичних причин формування сучасного поняття «необоротні активи», впливу факторів, які можуть змінювати його у межах галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зокрема, ці питання висвітлено у працях вітчизняних вчених Ф. Ф. Бутинця, Н. О. Гури, А. Г. Загороднього, Н. Г. Малюги, В. Г. Швеця та зарубіжних дослідників М. С. Метьюса, Б. Нідлза, Е. Райса тощо. На сьогодні різко виділяються розбіжності у назві та визначенні засобів, під якими в бухгалтерському обліку розуміють необоротні активи. Саме цим пояснюється актуальність даного дослідження.

Мета статті. Встановити причинно-наслідкові зв'язки при формуванні поняття «необоротні активи» в процесі розвитку економічної думки, а також їх вплив на розвиток даного терміна як облікової категорії.

Виклад основного матеріалу. Формування категорії «необоротні активи» пройшло довгий шлях

еволюції разом з розвитком економічної науки. Послідовно, від простого до складного, від конкретного до абстрактного, виникає дане поняття. На наш погляд, еволюцію терміна відображує схема, яка представлена на рис. 1.

У період розвитку торгівельних відносин, усвідомлення грошей як міри вартості, панування меркантилізму, італійської бухгалтерської школи, виникла потреба у терміні «матеріальні цінності», що містив у собі юридичний і бухгалтерський відтінки.

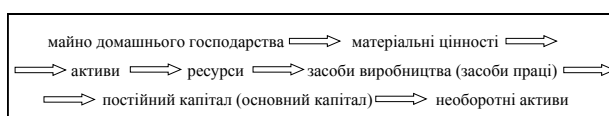

Рис. 1. Еволюція поняття «необоротні активи»

Революційний стрибок у методиці обліку, пов'язаний з визнанням подвійного запису (XV ст.) і його впровадження у господарський облік, призвів не тільки до виникнення рахунків, нових форм бухгалтерського обліку, але й балансу з визначенням майна, як «активів» торговця [3].

У XVII столітті В. Петті – засновник класичної політичної економії в Англії підходив до визначення багатства як суми рухомого й нерухомого